

KJARVALSSTAÐIR

PÓLSK PLAKÖT

MAÍ - JÚNÍ

1976

Á forsiðu : " Wozzek " eftir Alban Berg.

Plakat eftir J. Lenica.

Kjarvalsstaðir eru þakklátir sendiráði
Póllands fyrir ágæta fyrirgreiðslu og
sérstaklega Antoni Szymanowsky sendiráðs-
ritara fyrir sérstaka greiðasemi.

DRÖUN PÓLSKRAR PLAKATAHEFÐAR

Annað hvert ár fer Alþjóðlegi plakatiennalinn fram í Varsjá í Póllandi og ekki að ástæðulausu, því pólsk auglýsingahönnun og plakatagerð hefur lengi verið talin standa öðrum framar sökum sérstakrar smekkvísi og listrænnar útsjónarsemi. Plaköt hafa verið hönnuð í Póllandi frá því fyrir aldamót, en vöktu ekki verulega athygli alþjóðlega fyrr en í kringum 1920 og má segja að pólsk plakatahefð hafi fyrst slegið í gegn árið 1925, þegar alþjóðleg sýning á hönnun og skreytilist sem haldin var í París, veitti þrem pólskum plakatasmíðum, þeim Czajkowski, Gronowski og Stryjenska, sín æðstu verðlaun.

Plakatagerð í Póllandi á fyrstu áratugum þessarar aldar tók lengi mið af hvelfdum línum og fléttingum Art Nouveau hreyfingarinnar í öðrum Evrópulöndum, en sá skreytistíll var í hugum pólskra hönnuða aldrei aðskilinn frá þjóðernistilfinningum þeirra og baráttu fyrir sjálfstæði. Til dæmis komu helstu plakatahönnuðir jafnan saman undir nafninu " Unga Pólland ". Einna skýrust koma þessi Art Nouveau áhrif fram í plakötum Mehoffers (1869-1946) og Axentowicz (1859-1938). Síðan kom kúbisminn til sögunnar og breytti formhugsun plakatagerðar eins og annarra listgreina. Kúbísk áhrif eru rík í plakötum

Henryk Berlewi (1894-1968). Þjóðfélagsumrót fyrri heimstyrjaldar og andspyrnulist Dada hreyfingarinnar báru hvorutveggja ávöxt í ljósmyndaklippimyndum (photomontage) róttækra plakathönnuða eins og Szczuka (1898-1927).

Milli heimstyrjalda bar einna mest á plakötum Tadeusz Gronowski (f.1894) sem hóf pólska auglýsingahönnun og plakatagerð upp í fyrsta flokks tjáningar og fjölmiðlunarform og eru verk hans jafnan sýnd í handbókum um fjölmiðlun sem dæmi um áhrifaríka auglýsingahönnun. Eftir heimstyrjöldina síðari blómstraði plakatagerð í Póllandi og pólskir hönnuðir á þessu sviði hafa nú hlotið æðstu verðlaun á hverri list og plakatsýningunni eftir annarri, í Vín 1948, Ljubljana 1963, Sao Paulo 1963 og 1969, auk þess sem pólværjar hafa oft sinnis hlotið fyrstu verðlaun á Varsjárbiennalimum, 1966, 1968, 1970 og 1972.

Helstu einkenni á pólskri plakatahönnun og jafnframt ástæðan fyrir hinum viðurkenndum listrænu yfirburðum hennar er það að grafíska listamanninum einum er ekki falin hönnun plakats, heldur er það unnið í nánu samstarfi við listmálara, arkitekta og aðra listamenn. Í þessu sambandi er einnig mikilvægt að í Póllandi er ekki litið á plakatahönnuð sem auðmjúkan þjón þess sem auglýst er hverju sinni, heldur er hann hvattur til þess að vinna plakat sitt eins og sjálfstætt myndverk og nota það sem tilefni til þess að segja eitthvað um umhverfi sitt og

tilveru. Tilfinningalegur kraftur og myndrænt afl pólskra plakata er síðan afleiðing af harðri lífsbaráttu þeirra og stöðugri baráttu fyrir þjóðlegum verðmetum andspenis fjandsamlegum erlendum öflum.

Einna hæst rís pólsk plakatahönnun á árunum eftir 1950 og í henni sjáum við pólska sögu, menningu og hugsun yfirfærða í sanna alþýðulist, götulist sem allir vegfarendur skildu, - án þess að listrænu gildi sé varpað fyrir róða. Til þess að ná sambandi við alþýðuna hafa pólskir plakatahönnuðir virkjað látleysi og einfaldleika bændalistar og tengt hana hinum hörðu "fúnkís" línunum nútímans. Litstyrkur hefðbundinna "kilim" ábreiðna blandast leik með fíngerða tóna og nostursamleg nákvæmnisteikning sprettur skyndilega út úr frjálslegum, "tassískum" vinnubrögðum, - einföldni og flúr fara saman á áhrifamikinn hátt.

Sérstaklega er eftirtektarvert hið nána samstarf leikflokka og plakathönnuða, - en bróðurpartur þessarar sýningar er sprottinn upp úr slíku samstarfi. Í því tilfelli tekst góðum hönnuði oft að skapa myndverk sem er nánast ný táknað túlkun á því leikverki sem verið er að sýna hverju sinni. Nærtækt dæmi eru plaköt Tomaszewskis hér á sýningunni, t.d. leikhúsplakat hans fyrir hið meinhæðna absúrdverk "Hadrian VII", sem fjallar um lostafullan gervipáfa með mikilmennskubrjálæði. En þar sem Tomaszewski notar hrein, einföld form, eru plaköt annars hönnuðar, Waldermar Swierzy, frjáls og skynrænt hugsuð

listaverk með þungum tilfinningalegum undirtón.

Flestir þeir hönnuðir sem unnið hafa plaköt fyrir leikhús eða kvikmyndir, hafa haldið sig við hefðbundna grafíska tækni og málaravinnubrögð, en sumir yngri listamanna hafa þó farið inn á aðrar brautir, tam. þau Mroszczak og Krauze sem nýtt hafa ljósmyndatækni á áhrifamikinn hátt, t.d. í plakatinu "Yfirheyrslan" eftir Kafka.

Hin aukna fjölmiðlun síðari ára hefur losað plakatið undan þeirri kvöð að þurfa að miðla fjölda upplýsinga á einu bretti. Við þetta hefur þýðing plakatsins að vísu breyst nokkuð, en hinsvegar hefur þetta gert hönnuðinu kleyft að gera plakat að persónulegra myndverki og fara út í allskyns formtilraunir. En pólsk plaköt eru sérdeilis merkilegt dæmi um listform sem nýtir bestu grafísku tækni sem völ er á, vinnur með margræð og breytileg tákni og fagaða formhugsun, en höfðar þó strax og dyggilega til almennings.

A.I.

Listi yfir plaköt :

0. Upplýsingaplakat fyrir sýninguna.
1. Anon. - Kvikmyndaklúbbur fyrir unglina
2. M. Urbaniec - Leikhús : Balletsýning
3. H. Hilscher - Ljósmyndasýning
4. L. Holdanowicz - Plakat fyrir leikhússamkeppni

5. J. Gruszczyński - "Hjólið um Pólland"
6. M. Urbaniec - Leikhús : "Caprice" eftir Musset
7. J. Furga - Bókaklúbbur
8. A. Majewski - Ballet : "Öskubuska" eftir Prokofiev
9. W. Freudenreich - Vísindakeppni
10. J. Młodozieniec - Upplestrarkeppni (ljóðlestur)
11. D. Zukowska - Sirkús
12. M. Wasilewski - Sirkús
13. B. Bocianowski - Sirkús
14. M. Chwedczuk - Leikhús : Verk eftir Norwid
15. A. Krauze & M. Mroszczak - Leikhús : "Systurnar þrjár"
eftir Chekhov
16. R. Cieslewicz - Ópera : "Il Trovatore" eftir Verdi
17. J. Grabianski - Flugfélag Póllands "LOT"
18. J. Treutler - Skíðakeppni
19. A. Lustyk - Þjóðlagakeppni
20. J. Lenica - Ópera : "Electra" eftir R. Strauss
21. L. Holdanowicz - "Anava" Jazzhljómsveit
22. Zelek - Reiðhjólakeppni
23. A. Cetnarowski - Sirkús
24. H. Hilscher - Sirkús
25. T. Jodłowski - Sirkús
26. H. Tomaszewski - Sýning á ípróttaplakötum
27. L. Holdanowicz - Leikhús : "Ríkharrður III" eftir
Shakespeare
28. A. Lustyk - Þjóðlagahátíð
29. W. Gorka - Óperetta : "Brosandi land" eftir
Lehar

30. H. Tomaszewski - Óperetta : "Leðurblakan" eftir Strauss
31. H. Tomaszewski - Leikhús : "Júlíus Sesar" eftir
Shakespeare
32. H. Tomaszewski - Leikhús : "Hadrian VII" eftir Luke
33. W. Gorka - Óperetta : "Anyuta" eftir Milutín
34. O. Axer - Óperetta : "Maður frá La Mancha"
35. J. Młodozieniec - Leikhús : "Gísl" eftir Behan
36. W. Swierzy - Leikhús : "Aðeins ögn" eftir Jerzyna
37. M. Nowinski & J. Mikolajczak - Bókaklúbbur
38. L. Holdanowicz - Ópera : "Tosca" eftir Puccini
39. J. Mroszczak - Ópera : "Bóris Gódnov" eftir Musorg-
sky
40. J. Neugebauer - Badminton
41. H. Tomaszewski - Plakatasýning
42. J. Młodozieniec - Ópera : "Konsúllinn" eftir Menotti
43. J. Młodozieniec - Ópera : "Maestro di Capella" eftir
Cimarosa
44. W. Swierzy - Ópera : "Roger kóngur" eftir Szyman-
owski
45. Anon. - Leikhús : "Passíó Dr. Fástusa" "
eftir Sito
46. A. Krauze & M. Mroszczak - Leikhús : "Yfirheyrslan"
eftir Kafka
47. A. Majewski - Ópera : "Onegin" eftir Tschaikowsky
48. Anon. - Ballet : "Júlía og Rómeó" eftir
Matuszczak

